

ПРОБЛЕМАТИКА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ ТА РОЗВИТКУ ГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ

PROBLEMMATICS ACCOUNTING, ANALYSIS, AUDIT AND DEVELOPMENT OF CASH PAYMENTS IN UKRAINE

УДК 657.6

Гайдаржийська О.М.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту

Національний авіаційний університет

Костюнік О.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту

Національний авіаційний університет

Вишневська В.С.

студентка

Національний авіаційний університет

Розглянуто готівкові кошти як високоліквідні активи, що є об'єктом підвищеної уваги при організації та обліку грошових потоків суб'єктів господарювання, нестабільна правова база грошового обігу в Україні, а також проблематику обліку, аналізу та аудиту готівкових коштів.

Ключові слова: готівка, грошові кошти, розрахунки, аудит, аналіз, бухгалтерський облік.

Рассмотрено денежные средства как высоколиквидные активы являются объектом повышенного внимания во время организации и учета денежных потоков субъектов хозяйственной деятельности, нестабиль-

ная правовая база денежного оборота в Украине, а также проблематику учета, анализа и аудита денежных средств.

Ключевые слова: наличные, денежные средства, расчеты, аудит, анализ, бухгалтерский учет.

Money as highly liquid assets are considered to be an object of increased attention during the organization and accounting of cash flows of business entities, an unstable legal framework for money circulation in Ukraine, as well as the problems of accounting, analysis and audit of funds.

Key words: cash, cash payments, settlement, audit, analysis, accounting

Постановка проблеми. Економіка світу змінюється кожного дня і відповідно до динаміки розвитку залишає свій слід на сфері грошових розрахунків у тому числі і на готівкових. Сучасний стан економіки України має свої особливості та відрізняється своєю нестабільністю, а також різкими спадами, тому варто приділити увагу проблематиці обліку та аналізу готівкових розрахунків на підприємствах, так як у більшості країн світу безготівкові платежі стають домінуючими. У процесі господарської діяльності у суб'єктів підприємницької діяльності виникають взаємовідносини з персоналом по зобов'язаннях з оплати праці, з органами соціальних фондів та іншими організаціями і особами. Всі ці розрахунки, як правило, здійснюються у грошовій формі. Більша частина розрахунків по виконанню зобов'язань здійснюється через установи банку безготівковим шляхом, які практично не мають обмежень. А ось розрахунки готівкою між підприємствами, організаціями, установами та підприємствами дозволяється здійснювати лише з дотриманням діючих обмежень. Саме тому особливо актуальними залишаються питання щодо особливостей обліку та аналізу готівкових розрахунків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематику обліку, аналізу, а також методологію розвитку загалом розглядали досить велика кількість вітчизняних вчених-економістів: Бублик Є. О., Черкасова С.О., Альшум І.М., Демченко Н.П., Коваль М. І., Нетреба Ю. О., Валентинова І. С., Коневич М. П., Мочерний С. В., Яструбецька Л. К. Їх зусиллями створений міцний теоретико-методологічний фундамент названого напрямку, вирішено багато його практичних аспектів.

Однак, дослідження сучасного стану актуальності готівкових розрахунків виявило недостатній розвиток та розкриття, відповідно невирішеність проблеми не дозволяє об'єктивно оцінити загальний стан грошових розрахунків в Україні у цілому.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування теоретико-практичних положень з розвитку, обліку та аналізу готівкових розрахунків.

Виклад основного матеріалу. Ефективна грошова система є основою кругообігу доходів та видатків як економіки країни на макrorівні, так й економіки підприємств на мікрорівні. На мікрорівні поняття «гроші» або ж «готівка» замінене спорідненим терміном – «грошові кошти». Взаємозв'язок між вище вказаними поняттями можна тлумачити як з юридичного підходу, так і з економічного. Перший у свою чергу до грошей зараховує лише готівку, тоді як до грошових коштів входять і кошти безготівкового типу. Другий підхід, економічний, дає можливість оцінити гроші та грошові кошти, як суміжні поняття і ототожнити їх.

Гроші відносяться до тих особливих категорій, які завжди були найбільш актуальними в економічній думці, так як у процесі грошового руху найбільшою мірою виявляються і реалізуються інтереси суб'єктів ринку. Через гроші, їх функції кожен індивідум реалізує свої потреби, тому грошова система і визначає взаємозв'язок між виробництвом, обміном, розподілом і споживанням.

Під готівкою розуміють валюту України та іноземну валюту у вигляді грошових коштів. У нормативних документах наводять визначення готівки, як грошові знаки національної валюти України – банкноти і монети, у тому числі й обігові пам'ятні та ювілейні монети, які є дійсними платіжними засобами, або як грошові знаки національної валюти України – банкноти і монети, у тому числі обігові, пам'ятні та ювілейні монети, які є дійсними платіжними засобами. Питання обліку готівкових розрахунків широко розглядається в періодичних виданнях та літературних джерелах [1].

Валентинова І. С. розглядає готівкові кошти, як основний елемент роботи з касою. У статті автора розглянуто, можливість притримання в касі виручки

понад ліміт, та забезпечення наявності грошей в касі, не порушуючи при цьому чинного законодавства.

Інший вітчизняний автор Коневич М. П. розглядає готівку, як основний платіжний елемент, опираючись на Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою Правління НБУ від 15.12.04 р. №637.

У свою чергу Мочерний С. В. розглядає касову готівку, як гроші, наявні в касах підприємств організацій, кредитних та інших закладів. Касова готівка підприємств, організацій складається з виручки, коштів, отриманих з банків, та ін. Виручку й інші надходження здають у банк.

Яструбецька Л. К. стверджує, що готівка – це складний економічний процес, який опосередковується сукупністю розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів і їх еквівалентів, генерованих підприємством при реалізації господарської діяльності.

Касові операції здійснюються на підставі Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою Правління Національного банку України № 637 від 15.12.2004, Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» № 996 від 16.07.1999 та Національного положення стандарту бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07.02.2013.

Розрахунки готівкою підприємств між собою та з підприємцями і фізичними особами проводяться як за рахунок коштів, одержаних з кас банків, так і за рахунок готівкової виручки і здійснюються через касу підприємств із веденням касової книги встановленої форми. Розрахунки готівкою підприємств (підприємців) та фізичних осіб здійснюються також через установи банків [6]. Сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) не повинна перевищувати десять тисяч гривень протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами [4; 7]. Платежі понад установлену граничну суму проводяться виключно в безготівковому порядку. Кількість підприємств (підприємців), з якими проводяться розрахунки, протягом дня не обмежується.

В останні роки можна спостерігати швидке зростання готівки, що пов'язане, в першу чергу, зі зростанням грошових доходів населення, оскільки більша частина видач готівки з кас банків припадає на виплату заробітної плати, пенсій та інших соціальних виплат. Протягом 2015-2016 років основні доходи населення (середньомісячна номінальна заробітна плата і середній розмір пенсії) зросли відповідно у 2,4 раза та у 2,8.

Факторами збільшення позабанківського обігу готівки було також зростання споживчих цін, через що населення для здійснення поточних покупок постійно збільшує обсяги «кишенькових» грошей і таким чином впливає на:

- зростання готівки поза касами банків;
- збільшення кількості підприємств малого бізнесу (торгівля, сфера послуг), фізичних осіб-підприємців;
- активізація продажу товарів на організованих та неорганізованих ринках, де розрахунки повністю здійснюються за готівку,
- інтенсивне зростання обсягів кредитів, наданих домогосподарствам на споживчі цілі. Зокрема, останні на кінець 2016 року склали 137 млрд. гривень.

Тенденція зростання фізичного обсягу готівки поза касами банків спостерігається і в інших країнах світу. За 2015-2016 роки готівка у країнах Єврозони зросла у 1,6 рази, в Канаді – у 1,3 рази. Така ситуація пояснюється певною мірою тим, що в сучасних умовах питома вага готівки у структурі платіжних інструментів, що використовуються населенням при розрахунках у сфері роздрібної торгівлі, навіть у розвинених країнах, де електронні платежі існують декілька десятиліть, достатньо велика: у США вона складає близько 75%, в Європі – 76-86%, а в Японії – 90%. У 2016 році, за оцінкою незалежних експертів, готівка буде обслуговувати понад 2/3 роздрібних платежів у всьому світі [3].

Домінуюче положення готівки у структурі платіжних інструментів пояснюється з одного боку психологічним аспектом (населення звикло розраховуватися готівкою), з іншого – її привабливістю, оскільки вона гарантовано приймається в місцях продажу товарів та послуг, є безпосереднім платіжним засобом та використовується в розрахунках у будь-яких умовах і не потребує улаштування відповідної інфраструктури.

В умовах швидкого збільшення позабанківського обігу готівки залучення готівкових коштів населення і суб'єктів господарювання в банківську систему має позитивний вплив на формування її ресурсної бази, збільшення обсягів кредитування економіки та зниження ціни кредиту [4]. В останні роки суттєво збільшились обсяги коштів, залучених банківською системою. Тільки за період з 2011 по 2016 рік включно депозити резидентів збільшилися майже в 4 рази і склали близько 335 млрд. грн., однак, у зв'язку з фінансовою кризою, обсяги залучених коштів за 2015 рік зменшилися на 25 млрд. гривень [3].

Стримуючим фактором розвитку безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток у сфері торгівлі є технологічний, оскільки зарахування коштів на рахунки торговельних підприємств потребує певного часу, через що швидкість обертання грошей уповільнюється та й гроші на певний час вилучаються з обороту торговельної організації. При розрахунках готівкою гроші зараховуються на рахунок торговельної організації в день надходження до каси банку і можуть бути використані на закупівлю товарів, виплату заробітної плати та інші цілі.

Не сприяє розширенню карткового бізнесу також інформація про шахрайські операції з використанням платіжних карток.

Досить велике значення в розгляді питання готівкових розрахунків відіграє аудит, адже він забезпечує встановлення законності, достовірності і доцільності здійснених операцій з грошовими коштами підприємств і правильності їх відображення в обліку, встановлення відповідності застосовуваної в організації методики обліку та оподаткування операцій з руху готівки, що діють в Україні в періоді, коли відбувається перевірка, нормативним документам, для того, щоб сформулювати думку про достовірність бухгалтерської звітності в усіх суттєвих аспектах.

Аудитори застосовують різні методи фактичного та документального контролю за грошовими коштами. Насамперед вони перевіряють наявність системи внутрішнього аудиту і ефективність їх функціонування.

При аудиті операцій з грошовими коштами використовуються наступні джерела інформації: первинні документи з обліку грошових коштів, облікові реєстри, акти інвентаризації касової готівки, Головна книга, бухгалтерські баланси, касова книга, звіт касира, прибуткові і видаткові касові ордери, виписки з банку й тощо.

У своїй роботі аудитор значну увагу варто звернути на рівень внутрішнього контролю на підприємстві, від якого значною мірою залежить обсяг перевірки, її особливості й тощо [2]. Тестування внутрішнього контролю готівково-розрахункових операцій повинно дати інформацію (або спростувати її) про те, що на підприємстві:

- касові операції здійснюються у відповідності з чинним законодавством;
- зберігання грошових коштів забезпечене належним чином;
- касові операції належним чином контролюються.

З цією метою аудитор повинен дати відповіді на запитання про:

- наявність на підприємстві налагодженої системи проведення раптових перевірок каси з повним перерахуванням грошової готівки і перевіркою інших цінностей, які знаходяться в касі;
- наявність на підприємстві розпорядження керівника, що встановлює періодичність перевірок;
- наявність ознак формального проведення перевірок каси: призначення в комісії по проведенню перевірок постійно одних і тих же осіб, відсутність робочих записів ревізійної комісії, що додаються до акту, які свідчать про перерахування банкнот, проведення перевірок каси на звітні дати, коли касир знає про них і заздалегідь готується та інше;
- надання права підпису прибуткових і видаткових касових ордерів іншим особам, крім головного бухгалтера і керівника підприємства, не відображене в розпорядженнях керівника підприємства;

– формальне проведення перевірок каси при зміні (звільненні) касирів;

– відсутність у штаті касира, коли ці функції покладені на облікового робітника без письмового розпорядження керівника підприємства;

– наявність договору про повну матеріальну відповідальність з касиром;

– застосування на підприємстві РРО та внутрішнього контролю за їх використанням.

Облік касових операцій забезпечує рух та узагальнення всіх операцій з готівкових розрахунків. Для підвищення аналітичної цінності облікової інформації та надання їй більшої точності й змісту необхідно зробити певні зміни у плані рахунків бухгалтерського обліку та відкрити аналітичні рахунки з обліку курсових різниць.

Аналізу касових операцій забезпечує виявлення напрямів збільшення доходів і зниження витрат на їх здійснення.

У всіх літературних джерелах висувається необхідність проведення аналізу грошових потоків обґрунтовується нестійким фінансовим станом багатьох підприємств, ризиком втрати платоспроможності, обмеженістю грошових ресурсів на підприємствах, а також потребою підвищення рівня ефективності управління грошовими потоками та іншими досить важливими факторами [1].

З метою вдосконалення теоретичних основ аналізу грошових потоків, його методики та організації визначено основні етапи проведення системного аналізу грошових потоків. Поетапний аналіз грошових потоків дає інформацію для оцінювання діяльності підприємства в минулому і теперішньому часі, а також стає підґрунтям для прогнозування та планування грошових потоків і дозволяє раціонально та повноцінно оцінити рух готівки на підприємстві.

Системний аналіз грошових потоків має ґрунтуватися на послідовному дослідженні грошових потоків, яке передбачає проведення аналізу: ліквідності балансу; показників оцінки ліквідності підприємства; Звіту про рух грошових коштів; показників ділової активності; групи аналітичних фінансових коефіцієнтів, які характеризують грошові потоки [1].

Аналіз широко використовується у практичній діяльності на підприємствах, що сукупно забезпечує деталізоване дослідження грошових потоків, допомагає визначити тенденції і закономірності їх формування для створення системи економічної стабільності підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Проведення аналізу, зміна теоретичних та методологічних основ ведення обліку готівкових розрахунків має позитивний вплив на майбутній економічний стан авіапідприємств в цілому, а також може запобігти виникненню низки проблем таких, як: криза платежів, погіршення платоспроможності, значний розмір заборгованості перед партнерами, державою і своїми працівниками тощо.

Враховуючи прогнози соціально-економічного розвитку країни, динаміку показників позабанківського обігу готівки в інших країнах світу та виходячи з аналізу розвитку безготівкових розрахунків і їх впливу на показники готівкового обігу, слід очікувати, що в Україні збережеться тенденція зростання обсягу готівки поза банками. Тому пріоритетними на найближчу перспективу залишається завдання подальшого удосконалення організації готівкового обігу, зокрема: оптимізації готівкових потоків, децентралізації зберігання резервних фондів, удосконалення технологічних процесів оброблення готівки в касових центрах, підвищення якості та захисних властивостей банкнот і монет.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Коваль М. І., Нетреба Ю. О. Удосконалення обліку, аналізу та аудиту готівкових розрахунків підприємства
2. Черкасова С.О., Альшум І.М. Особливості обліку і аудиту касових операцій
3. Демченко Н.П. Стан готівкового обігу та оцінка перспектив

4. Бублик Є. О., Обмеження готівкових розрахунків в Україні: проблеми та перспективи
5. Постанова Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою 06.06.2013 № 210
6. Закон України від 5.04.01 № 2346 «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні»
7. Положення «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні»

REFERENCES:

1. Koval M. I., Netreba Yu. O. Udokonalennia obliku, analizu ta audytu hotivkovykh rozpaxunkiv pidpriemstva
2. Cherkasova S.O., Alshum I.M. Osoblyvosti obliku i audytu kasovykh operatsii
3. Demchenko N.P. Stan hotivkovoho obihu ta otsinka perspektiv
4. Bubyk Ye. O., Obmezhennia hotivkovykh rozpaxunkiv v Ukraini: ppoblemy ta perspektivy
5. Postanova Ppo vstanovlennia hpanychnoi cumy rozpaxunkiv hotivkoiu 06.06.2013 # 210
6. Zakon Ukrainy vid 5.04.01 # 2346 «Ppo platizhni systemy ta pepekaz hposhei v Ukraini»
7. Polozhennia «Ppo vedennia kasovykh operatsii u natsionalnii valiuti v Ukraini»

Haidarzhyska O.M.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Finance, Accounting and Audit
National Aviation University

Kostiunik O.V.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Finance, Accounting and Audit
National Aviation University

Vyshnevskia V.S.

Student
National Aviation University

PROBLEMS OF ACCOUNTING, ANALYSIS, AUDIT AND DEVELOPMENT OF CASH PAYMENTS IN UKRAINE

Cash is highly liquid assets are the subject of special attention in the organization and accounting of cash flow entities. Unstable monetary framework in Ukraine requires further in-depth development of cash management issues, more informative process through properly organized accounting and analysis. Rectifying the problem may in particular amendments to the Plan of Accounts for individual accounts accounting of funds, cash equivalents and current financial investments that promote authentic display of objects registered in the chart of accounts and financial statements and systems analysis of cash flows based on the analysis of liquidity balance, liquidity indicators to measure businesses, cash flow statement, indicators of business activity, financial analytical group factors which characterize the cash flows.

In the article is theoretical generalized and offered a solution to a scientific problem, which can improve the methodology of accounting, analysis and audit of cash businesses, formed practical recommendations which are aimed at increasing information resources about the effective use of funds.

In article is investigated the current state of cash flows. Also in the article is described the problems of cash payments in Ukraine. Cash transactions are ones that are settled immediately in cash. Cash transactions also include transactions made through cheques. Cash transactions may be classified into cash receipts and cash payments.

Described the roll of audit all cash flow. Full or partial audit of cash transactions over a specific period, to determine if all cash received is properly recorded, all disbursements are properly authorized and documented, recorded cash balance matches cash on hand and/or on deposit.